

Tieteessä tapahtuu -lehti kokoaa yhteen eri tieteenalat. Se on foorumi ajankohtaisille ja yleis-
tajuille tiedeartikkeleille sekä keskustelulle tieteestä ja tiede-
politiikasta.

TOIMITUS

Päätoimittaja: Ilari Hetemäki
Toimitussihteeri (kirja-arvostelut,
ilmoitukset): Tiina Kaarela

Snellmaninkatu 13,
00170 Helsinki
Puh. (09) 228 69 227
tieteessatapahtuu@tsv.fi

TOIMITUSNEUVOSTO

Professori Johanna Arola,
päätoimittaja Ilari Hetemäki,
professori Peter Johansson
(pj.), pääsihteeri Ulla Järvi,
dosentti Anna-Kaisa Kuusisto,
yliopistonlehtori Nelli Piattoeva,
toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-
Karjalainen, ylikirjastonhoitaja
Kimmo Tuominen ja filosofian
tohtori Kaisa Välimäki.

OSOITTEENMUUTOKSET

JA TILAUKSET

tilaukset@tsv.fi
Puh. (09) 228 69 254

JULKAISIJA

Tieteellisten seurain
valtuuskunta
Painos 7 100 kpl
Ilmestyy 5 kertaa vuodessa
38. vuosikerta

Lehdestä ilmestyy myös
verkkoversio:
www.tieteessatapahtuu.fi

Seuraava numero ilmestyy
helmikuun lopulla.
Viimeinen aineistopäivä siihen
on 18.1.2021.

ILMOITUKSET

1/1 takakansi 550 € (4-v.)
Takakannen sisäsivu 480 € (4-v.)
Sisäsivut (4-v.) 540 €
1/1 (mv) 480 €
1/2 sivu (mv) 280 €
Myynti: puh. 0400 467 195 tai
ilmoitukset@tieteessatapahtuu.fi

ISSN 0781-7916 (painettu)
ISSN 1239-6540 (verkkolehti)

Painotalo Plus Digital,
Lahti 2020.

PÄÄKIRJOITUS

KOHTI TIEDOSTAVAMPAA TIEDEPOLITIIKKAA

Jos tiedepolitiikka ei tunnista jännitteitä tiedon ja vallan vuorovaikutuk-
sessa, se luo kasvualueen yhteiskuntapolitiittisille ongelmille. Pahimmil-
laan tieteen ja tieteenharjoittajan autonomia on uhattuna.

Kysymys tiedontuotannon autonomiasta koskee erityisesti tutkimus-
ta, joka pyrkii saavuttamaan vallitsevan tiedepolitiikan keskeisen tavoit-
teen, nimittäin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden. Tällainen tutkimus
on tyypillisesti tiedon tieteidenvälistä yhteistuotantoa, eli tieteenalara-
jat ylittävää tutkimusta, joka tuottaa uutta tietoa tutkijoiden ja tiedon
hyödyntäjien välisenä yhteistyönä. Yhteiskunnallista relevanssia tavoit-
televan tiedepolitiikan pelisääntöjä on syytä selkeyttää.

Tiedepolitiikassa olisi tarkasteltava kriittisesti tutkimuksen yhteis-
kunnallisen vaikuttavuuden käytäntöjä ja sisältöjä. Tutkimusohjelmissa
olisi tunnistettava haasteet, joita vaatimus tutkimuksen yhteiskunnalli-
sesta vaikuttavuudesta nostaa esiin. Koska asiaa on tutkittu, tiedepoli-
tiikalla olisi hyvät edellytykset tehdä asia analyttisesti. Yhteiskunnallis-
ta vaikuttavuutta korostavat tutkimusohjelmat ovat kuitenkin monesti
poliittisesti sinisilmäisiä.

Tieteidenvälinen tutkimus, joka asiaa koskevan tutkimuksen valossa
on vain tietäntyyppisiin ongelmiin soveltuva tiedontuotannon muoto, on
nykyisessä tiedepolitiikassa vääristynyt kaiken laadukkaan tieteellisen
tutkimuksen kriteeriksi. Todellisuudessa tieteidenvälisyys, joka mones-
ti edellyttää tutkijoiden ja päättäjien institutionalisoitua vuorovaikutus-
ta, asettaa vääjäämättä rajoja tutkijan vapaudelle. Tutkija, joka tällaiseen
asemaan heittäytyy pelkkien yhteiskunnallisten vaikuttavuusindikaatto-
rien houkuttelemana ja asemaansa tiedostamatta, altistuu rakenteelli-
selle sensuurille.

Suomalaisessa tiedepolitiikassa on myös tiedostettava erityyppisten
tutkimusyksiköiden rooli yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Vaik-
ka lähes kaikki tutkimusyksiköt ovat perusrahoituksessaan riippuvaisia
valtiosta, ovat ministeriöiden tulosohtauksessa toimivat sektoritutki-
muslaitokset suhteellisesti riippuvaisempia kuin opetus- ja kulttuuri-
ministeriön rahoittamat yliopistot. Sektoritutkimuslaitoksilla on tutki-
mustehtävien lisäksi viranomaistehtäviä. Ne ovat osa valtionhallinnon

linjaorganisaatiota ja niitä tulosohjataan täsmällisemmin kuin yliopistoja. Niillä on myös omat tiedotusosastot, jotka ohjeistavat tutkijoiden julkisia esiintymisiä. Sektoritutkijoiden vuorovaikutus päättäjien kanssa on lähtökohtaisesti tiedon yhteistuotantoa ja heidän vapausasteensa tutkimustyössä siten rajatummalla kuin yliopistotutkijoilla.

Lisäksi tiedepolitiikan on tunnistettava sensuuri ja itsesensuuri. Kun tiedepolitiikka edellyttää tutkimukselta yhteiskunnallista vaikuttavuutta, olisi sen samaan hengenvetoon korostettava tutkimustiedon riippumattomuutta päätöksenteon strategisista linjauksista. Tiedon yhteistuotanto ei sulje pois mahdollisuutta, että tuotettu tieto ei vastaakaan päätöksenteon vallitsevia linjauksia. Vaikka siis tiedon yhteistuotanto asettaa institutionaaliset rajat tutkijoiden työlle, on yhteistuoannossakin tärkeää säilyttää edellytykset luoda strategisista linjauksista riippumatonta tietoa. Yhteistuotannon sääntöjen on rajoitettava vain yhteistyön rakenteisiin ja menettelytapoihin.

Tiedepolitiikka kaipaakin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden pelisääntöjä, jotka toisaalta ottavat huomioon tutkimustiedon yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen eristeiset intensiteetit, toisaalta täsmäntävät tutkijoiden ja tiedon hyödyntäjien toimintaperiaatteet erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Pelisäännöt auttaisivat kaikkia osapuolia hermistämään tutkijoiden sensuurin ongelmiin. Mikä tärkeintä, pelisäännöt vähentäisivät tutkijoiden itsesensuurin riskiä tiedon yhteistuotannossa, missä tiedon yhteiskunnallisen vaikuttavuuden voidaan helposti väärinymmärtää tarkoittavan, että tuotetun tiedon olisi muka sovittava yhteen vallitsevien strategisten linjausten kanssa.

Tutkijan sananvapaus on tiedepolitiikan sokea piste¹. Kun tiedepolitiikassa yhä enemmän korostetaan tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta, on tutkimuksen tekeminen liukunut kohti tiedon yhteistuotantoa tutkijoiden ja tiedon hyödyntäjien välillä. Samalla on siirrytty tutkijan sananvapauden kannalta harmaalle alueelle. Kontrastien luominen harmauteen edellyttää tiedepolitiikan pelisääntöjen selkeyttämistä.

Kuva: Helsingin yliopisto.

Tiedepolitiikan on viestittävä selvästi, että vaikka tiedon yhteistuotanto voi asettaa uudentyyppisiä ehtoja tutkimustyön menettelytavoille, se ei saa rajoittaa tuotettavan tiedon sisältöä. Jos tämä periaate ei toteudu, uhkaa yhteiskunnallisesti vaikuttava tutkimus muuttua päivänpolitiikan käskyläiseksi.

JANNE I. HUKKINEN

Kirjoittaja on ympäristöpolitiikan professori Helsingin yliopistossa.

1 Esa Väliaverron ja Kai Ekholm (toim.): *Tieteen vapaus & tutkijan sananvapaus*. Vastapaino 2020.